

Gmina Dobrze

Załącznik do Uchwały nr XXX

z dnia XXX

Gminny Program wspierania rodziny na lata 2016-2018

Dobre 2016

Spis treści

1. Wprowadzenie	3
2. Podstawy prawne.....	5
3. Zasoby gminy	8
4. Diagnoza społeczna.....	12
5. Założenia Programu	18
5.1 Analiza SWOT	19
6. Adresaci Programu.....	21
7. Cele Programu.....	22
8. Przewidywane efekty.....	25
9. Źródła finansowania i monitoring Programu	26
10. Podsumowanie	27

1. Wprowadzenie

Rodzina jest podstawową komórką społeczną i naturalnym środowiskiem dziecka, w którym zaspakajane są jego podstawowe potrzeby. Stanowi niezwykłą wspólnotę, stanowiącą model i normę dla wszystkich innych grup społecznych. To w niej dziecko zdobywa pierwsze doświadczenia, doznaje pierwszych odczuć emocjonalnych, przyswaja sobie obowiązujące wzorce i zasady współżycia, a także utożsamia się ze swoim najbliższym otoczeniem, szukając w nim miejsca dla siebie. Rodzina jest najważniejszym elementem więzi społecznej dziecka. Stworzenie atmosfery szczęścia, miłości i zrozumienia przez zaspakajanie potrzeb dziecka w rodzinie jest warunkiem prawidłowego rozwoju. Rodzina funkcjonująca prawidłowo stanowi dla swych członków, przede wszystkim dzieci, źródło poczucia własnej wartości i bezpieczeństwa.

Wśród czynników, które mogą mieć wpływ na dezintegrację rodziny, wymienić należy: niski poziom kulturalny, intelektualny oraz moralny dorosłych, niezaradność życiową członków rodziny, brak stabilizacji zawodowej i materialnej, niewydolność wychowawczą rodziców i zaniedbywanie obowiązków opiekuńczych względem dzieci, a także alkoholizm jednego lub obojga rodziców, karalność sądową, przejawy psychopatii, maltretowanie oraz znęcanie się nad dzieckiem. Niejednokrotnie czynniki te występują razem. Skuteczna ochrona dzieci i pomoc im może być osiągnięta w ścisłej współpracy ze środowiskiem lokalnym, sądami, policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, kościołem i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami pozarządowymi.

W celu przywrócenia rodzinie prawidłowych funkcji należy ją wspierać i wspomagać, a nie zastępować w wypełnianiu jej funkcji opiekuńczo – wychowawczej. I dlatego też głównym założeniem Programu jest wsparcie rodziny w momencie, gdy zaczynają pojawiać się problemy. Rodziny dysfunkcyjne wymagają stałego monitorowania i wsparcia, w tym w szczególności przez pracowników socjalnych, pedagogów szkolnych, policję, kuratorów sądowych, a w razie potrzeby przez asystentów rodzinnych. Działania takie mogą być skuteczne jedynie przy założeniu współpracy wszystkich instytucji działających na rzecz dziecka i rodziny. Praca z rodziną powinna być prowadzona we wczesnym okresie jej zagrożenia przez wykwalifikowaną w tym zakresie kadrę. Pomoc rodzinie ma na celu

w konsekwencji przywrócenie jej prawidłowego funkcjonowania poprzez umożliwienie jej odzyskania lub nabycia umiejętności prawidłowego pełnienia ról opiekuńczo-wychowawczych i społecznych, aby dziecko pozostało w naturalnej rodzinie i tam zostało przygotowane do prawidłowego funkcjonowania w swoim życiu i społeczeństwie.

Niniejszy Program jest propozycją zintegrowanych kierunków działań realizowanych w zakresie opieki nad dziećmi i rodziną na terenie gminy Dobre. Do stworzenia Programu wykorzystano następujące metody badawcze:

- analizę materiałów zastanych, czyli informacji zgromadzonych w celach administracyjnych, udostępnionych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej do zaobserwowania ilości osób korzystających z pomocy GOPS oraz środków, które były przeznaczone do rozdysponowania,
- wywiad swobodny z pracownikami GOPS, umożliwiający zestawienie danych liczbowych z pracą Ośrodka i bezpośrednimi kontaktami z klientami.

2. Podstawy prawne

Program wspierania rodzin w Gminie Dobrze powstał w oparciu o następujące akty prawne:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.). Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 18 i 71 wskazuje, że instytucja rodziny jest objęta szczególną ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej, a jej dobro Państwo ma obowiązek uwzględnić w swej polityce społecznej, zwłaszcza poprzez udzielanie szczególnej pomocy rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji społecznej. Przepis art. 33 Konstytucji wskazuje, że kobieta i mężczyzna w Rzeczypospolitej Polskiej mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym, natomiast zgodnie z art. 72 Konstytucji, Rzeczypospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka, a każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją.

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 332).

Dokument reguluje kwestie związane z wspieraniem instytucji rodziny oraz systemem pieczy zastępczej. Ponadto, określa zasady i formy wspierania rodziny zmagającej się z trudnościami w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Ustawa reguluje kwestie związane ze sprawowaniem i finansowaniem wspierania rodziny oraz systemu pieczy zastępczej, a także postępowaniem adopcyjnym.

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 1390), określa zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zasady postępowania wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz osób ją stosujących. Zadaniem gminy w szczególności jest tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym:

- opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie,

- prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie,
- zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia,
- tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

Ustawa zobowiązuje osoby, które w związku z wykonywaniem swoich obowiązków służbowych powzięły podejrzenie o występowaniu przemocy w rodzinie do niezwłocznego zawiadomienia o tym Policji lub Prokuratury. Ponadto, Ustawa zakazuje stosowanie kar cielesnych wobec dzieci, reguluje ochronę nad ofiarami przemocy, a co najważniejsze wprowadziła także wymóg tworzenia w każdej gminie zespołów interdyscyplinarnych w celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2015 , poz. 163 z).

Ustawa określa:

- zadania w zakresie pomocy społecznej,
- rodzaje świadczeń z pomocy społecznej oraz zasady i tryb ich udzielania,
- organizację pomocy społecznej,
- zasady i tryb postępowania kontrolnego w zakresie pomocy społecznej.

Dokument traktuje pomoc społeczną przede wszystkim jako instytucję, umożliwiającą wyjście z trudnych sytuacji życiowych tym osobom, rodzinom, które nie są w stanie wykorzystać własnego potencjału, zasobów czy predyspozycji, ze względu na niemożność samodzielnego przezwyciężenia problemów w życiu codziennym.

Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 1286) reguluje kwestie związane z przeciwdziałaniem alkoholizmowi. Ponadto, ustawa określa:

- zasady działania i kompetencje Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- zasady sprzedaży napojów alkoholowych,
- zasady działania izb wytrzeźwień,

- sposób leczenia osób nadużywających alkoholu.

Nadrzędnym celem prezentowanego *Programu wspierania rodzin* jest nieustanne wspieranie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, a także tworzenie warunków sprzyjających prawidłowemu funkcjonowaniu rodziny. Ważne jest nawiązanie długotrwałej współpracy z rodzinami przez pracowników Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz jednostek pomocniczych samorządu terytorialnego, a także innych podmiotów działających na rzecz wspierania instytucji rodziny.

3. Zasoby gminy

Program wspierania rodzin w Gminie Dobrze na lata 2016 – 2018 będzie służył realizacji gminnej polityki rodzinnej. Działania na rzecz dziecka i rodziny realizują instytucje opisane w poniższej tabeli.

Tabela 1. Instytucje realizujące działania na rzecz dziecka i rodziny z gminy Dobrze

Lp.	Nazwa instytucji
1	Urząd Gminy
2	Ośrodek Pomocy Społecznej
3	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
4	Placówki Służby Zdrowia
5	Placówki oświatowe
6	Parafia kościoła

Źródło: Opracowanie własne

W gminie Dobrze funkcjonuje szeroki wachlarz form pomocy dziecku i rodzinie. Są to zarówno poradnictwa, jak i konkretne usługi, które służą zwalczaniu bezradności opiekuńczo-wychowawczej, profilaktyce, walce z sytuacjami kryzysowymi, nałogami. W gminie działają następujące grupy wsparcia:

- związek emerytów i rencistów liczący ok. 30 osób,
- AA, grupa licząca ok. 15 osób.

Na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie działa Zespół Interdyscyplinarny. Zespół ten, to grupa specjalistów reprezentujących różne służby i instytucje, powołana do realizacji zadań na zapobiegania i zwalczania zjawiska przemocy w rodzinie. W skład Zespołu Interdyscyplinarnego wchodzi przedstawiciele Służby Zdrowia, Policji, GOPS, Oświaty, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Sądu. Prace Zespołu Interdyscyplinarnego mają na celu:

- zatrzymanie przemocy w rodzinie,
- zapewnienie bezpieczeństwa poszczególnym członkom rodziny,
- inicjowanie interwencji wobec sprawcy przemocy,

- zaplanowanie działań w dalszej perspektywie, aby zmniejszyć szkody wynikających z doświadczania przemocy,
- zmianę sytuacji prawnej – działania prawne podejmowane są przez klienta i instytucje.

Zadaniem szkół jest również wspieranie i pomaganie uczniom, gdy oni sami, jak i ich rodziny mają problemy w funkcjonowaniu w społeczeństwie tak, by wcześniej interweniować i zapobiegać ewentualnym nieszczęściom. Kadra pracowników pedagogicznych zajmuje się dzieckiem w momencie, w którym nie znajduje się ono w domu. Ważne jest stworzenie warunków do rozwoju, możliwości przezwyciężania trudności oraz kształtowania odpowiednich postaw. W gminie działają cztery szkoły publiczne i jedno przedszkole samorządowe:

- Szkoła Podstawowa im. Konstantego Laszki w Dobrem - stara się wspierać rodziny poprzez diagnozowanie indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów za pomocą wywiadów z rodzicami, obserwacjom prowadzonym przez wychowawcę klasy i nauczycieli. Przeprowadzane są również ankiety wewnątrzszkolne, umożliwiające zaplanowanie działań na następny rok szkolny. Prowadzone są rozmowy z uczniem, uwzględnia się działania pedagoga szkolnego, a także współpracę z PPP, GOPS, GKRPA, CPPR, kuratorami sądowymi oraz analizę dokumentacji medycznej udostępnionej przez rodziców. Szkoła odpowiada również za realizację zadań opiekuńczo-wychowawczych, które wynikają z programu wychowawczego szkoły i programu profilaktyki (profilaktyka uprzedzająca, czyli działania mające ochronić dzieci przed wpływem szkodliwych czynników, profilaktyka objawowa-obejmująca wczesne wykrywanie zjawisk patologicznych i równie wczesne reagowanie na nie, profilaktyka powstrzymująca – działania uniemożliwiające pogłębienie zjawisk negatywnych). Szkoła gwarantuje uczniom indywidualną opiekę wychowawcy oraz pedagoga szkolnego, którzy służą poradami oraz wsparciem, a w sytuacjach trudnych dla ucznia podejmują działania interwencyjne i mediacyjne. Kadra pracowników pedagogicznych udziela uczniom pomocy w eliminowaniu napięć psychicznych nawarstwiających się na tle niepowodzeń szkolnych, bądź uwarunkowanych trudną sytuacją rodzinną. Pomoc rodzicom uczniów polega na pokonywaniu trudności wychowawczych oraz poprzez prowadzenie rozmów, udzielanie porad umożliwiających wyjście z trudnej sytuacji, w tym sytuacji materialnej.

Pracownicy szkoły udzielają informacji na temat instytucji zajmujących się pomocą. Ponadto, szkoła wnioskuje do sądu rodzinnego o rozpoznanie sytuacji uczniów wychowujących się w rodzinach dysfunkcyjnych, krzywdzących dziecko.

- Samorządowe przedszkole w Dobrem – koncentruje się na rozwoju dziecka, wspiera jego aktywność i kreatywność, pomaga w pokonywaniu trudności i barier, współpracuje z rodzicami poprzez dawanie rzetelnej i obiektywnej informacji o postępach i niepowodzeniach dziecka.
- Gimnazjum im. Henryka Sienkiewicza w Dobrem - wspiera rodziny poprzez organizację spotkań z rodzicami, utrzymywaniem kontaktu z rodzicami lub prawnymi opiekunami dziecka, a także poprzez prelekcje z psychologiem, specjalistami oraz osobami mogącymi przybliżyć uczniom tematykę szeroko pojmowanego bezpieczeństwa.
- Szkoła Podstawowa im. Piotra Wysockiego w Dropiu - organizowane są podobne działania na rzecz wspierania uczniów oraz ich rodzin w sytuacjach budzących niepokój. Kadra nauczycieli obserwując zachowania uczniów stara się interweniować w momencie, w którym dostrzegalne są zachowania budzące zaniepokojenie.
- Szkoła Podstawowa im. Marii Kownackiej w Młęcinie - organizuje tzw. „pogadanki” na temat przemocy oraz jej przeciwdziałaniu dla rodziców oraz dzieci prowadzone przez specjalistów zapraszanych do szkoły, np. policjanci, dodatkowo wychowawcy podczas zajęć z uczniami poruszają kwestie związane z pomocą, szukaniem wsparcia, ewentualnego poradnictwa czy samymi funkcjami jakie pełni rodzina w społeczeństwie. Ponadto, Szkoła umożliwi uczestniczenie uczniów w warsztatach prowadzonych na rzecz wypracowania postawy asertywnej. Najważniejsza jest jednak praca każdego z nauczycieli oraz działania jakie podejmuje w kontakcie z uczniem. Mając codzienną styczność z dziećmi jest w stanie dostrzec wszystkie niepokojące zachowania i podjąć odpowiednie kroki do rozwiązania sytuacji problematycznych.

Tabela 2. Ilość uczniów w roku szkolnym 2013/2014

Rok szkolny	Gimnazjum w Dobrem	Szkoła Podstawowa w Dobrem	Szkoła Podstawowa w Młęcinie	Szkoła Podstawowa w Dropiu
2013/2014	203	370	67	78
2014/2015	196	373	65	76

Zauważalna jest tendencja spadkowa liczby uczniów w poszczególnych typach szkół. Jak wspomniano w Strategii oraz w prezentowanym Programie, jest to konsekwencja zaczynających się pojawiać problemów społecznych, których z roku na rok nie jest coraz więcej, ale dotyczą coraz więcej rodzin. Poniższa tabela analogicznie do zmniejszającej się liczby uczniów przedstawia kwoty, które przeznaczono na realizację programu dożywiania oraz pokrywania kosztów dożywiania uczniów w szkołach.

Tabela 3. Realizacja programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”

2012	2013	2014
61 053 zł (140 osób)	67 681 zł (111 osób)	63 401 zł (110 osób)

Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrem

W roku szkolnym 2013/2014 do wszystkich typów szkół uczęszczało 718 uczniów, natomiast programem dożywiania zostało objętych 111, co stanowiło 15,45 % w stosunku do wszystkich uczniów. Rok później stosunek uczniów korzystających z programu do wszystkich uczniów wynosi 15,49 %. Programem objęto mniejszą liczbę uczniów, ale na jego realizację przyznano 6 628 zł więcej. Natomiast w 2014 roku wydatkowano o 4 280 zł mniej w stosunku do roku 2013.

4. Diagnoza społeczna

Rodziny z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi stanowią znaczną część podopiecznych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Najczęściej niezaradność rodziny w opiece i wychowaniu własnych dzieci łączy się z dysfunkcjami takimi jak: uzależnienia, przemoc domowa, zaburzenia równowagi systemu rodzinnego w sytuacjach kryzysowych, problemy w pełnieniu ról rodzicielskich, małżeńskich i zawodowych. Dysfunkcje te wyrażają się głównie niedojrzałością emocjonalną, problemami we współżyciu z ludźmi, trudnościami adaptacyjnymi, niezaradnością w prowadzeniu gospodarstwa domowego, problemami wychowawczymi w środowisku rodzinnym i zawodowym.

Istotną rolę zgodną z polityką społeczną państwa odgrywa praca socjalna w połączeniu ze wsparciem finansowym lub rzeczowym. To pracownicy socjalni są pierwszymi osobami, które mają bezpośredni kontakt z rodziną w środowisku. Przeprowadzając wywiady środowiskowe dokonują diagnozy problemów.

Tabela 4. Liczba rodzin z uwzględnieniem liczby dzieci

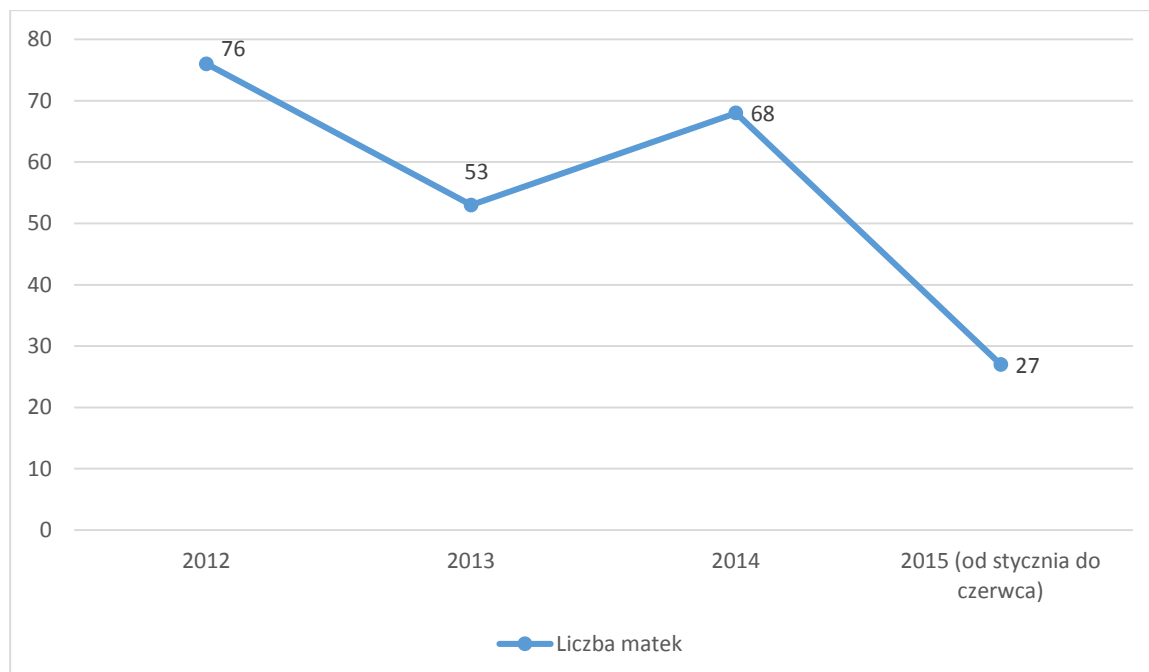
Wyszczególnienie	Liczba rodzin korzystających z pomocy			Liczba osób w rodzinie		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Rodziny z dziećmi o liczbie dzieci:						
1	17	19	18	52	54	51
2	21	23	19	84	85	73
3	20	35	18	101	164	88
4	11	24	9	66	133	59
5	7	8	4	50	64	31
6 i więcej	10	11	3	89	106	29

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrem

Liczba rodzin z jednym dzieckiem utrzymuje się na stałym poziomie. Tak samo sytuacja wygląda z dwojgiem dzieci. W przypadku rodzin z trójką i czwórką dzieci w 2013 roku odnotowano ich największą liczbę. Rodzin mających więcej niż 4 dzieci z roku na rok jest coraz mniej. Coraz mniej osób decyduje się na powiększenie rodziny, ponieważ nie są w stanie zagwarantować odpowiednich warunków bytowych. Wnikając szczegółowo w stan rodziny – jej skład i formę, można stwierdzić, że pomoc udzielana jest przede wszystkim małżeństwom wielodzietnym¹.

Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka przysługuje matce lub ojcu dziecka, opiekunowi prawnemu albo opiekunowi faktycznemu dziecka, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekroczy kwoty 1922,00 zł netto. Zapomoga przysługuje, jeśli kobieta pozostawała pod opieką medyczną nie później niż od 10 tygodnia ciąży do porodu. Pozostawanie pod opieką medyczną potwierdza się zaświadczeniem lekarskim lub zaświadczeniem wystawionym przez położną. Warunku tego nie stosuje się do osób będących prawnymi lub faktycznymi opiekunami dziecka. Poniższy wykres przedstawia liczbę matek, które otrzymały jednorazową zapomogę.

Wykres 1. Liczba osób, które otrzymały zapomogę z tytułu urodzenia się dziecka

Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gminie Dobre

¹ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej na lata 2016-2022, s. 28.

Na podstawie powyższego wykresu można zaobserwować wahania w liczbie osób, którym przyznano jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia dziecka w kwocie 1 000 zł. W 2013 roku liczba osób, którym przyznano zapomogę było o 23 mniej niż w roku ubiegłym, co związane jest to z mniejszą liczbą urodzeń. W 2014 roku odnotowano niewielki wzrost przyznanych świadczeń z tytułu urodzenia, natomiast w 2015 roku prognozowane jest wypłacanie 54 zapomóg. Wykres 1 obrazowo przedstawia tendencję spadkową, jeśli chodzi o ilość przyznawanej pomocy. Tendencja ta jest ściśle skorelowana z niewielką liczbą urodzeń oraz starzeniem się społeczeństwa, o których mowa w Strategii².

Tabela 5. Liczba rodzin objętych pomocą Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dobrem

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w tych rodzinach
2012	240	739
2013	223	661
2014	199	639

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrem

Pozytywnym zjawiskiem jest zmniejszenie się ogólnej liczby rodzin korzystających z pomocy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej od 2012 roku do 2014 roku o 17%, tj. rodzin, których dochód jest niższy od kryterium dochodowego rodziny – 456 zł.

Tabela 6. Kwoty przeznaczone na zasiłek rodzinny wraz z dodatkami

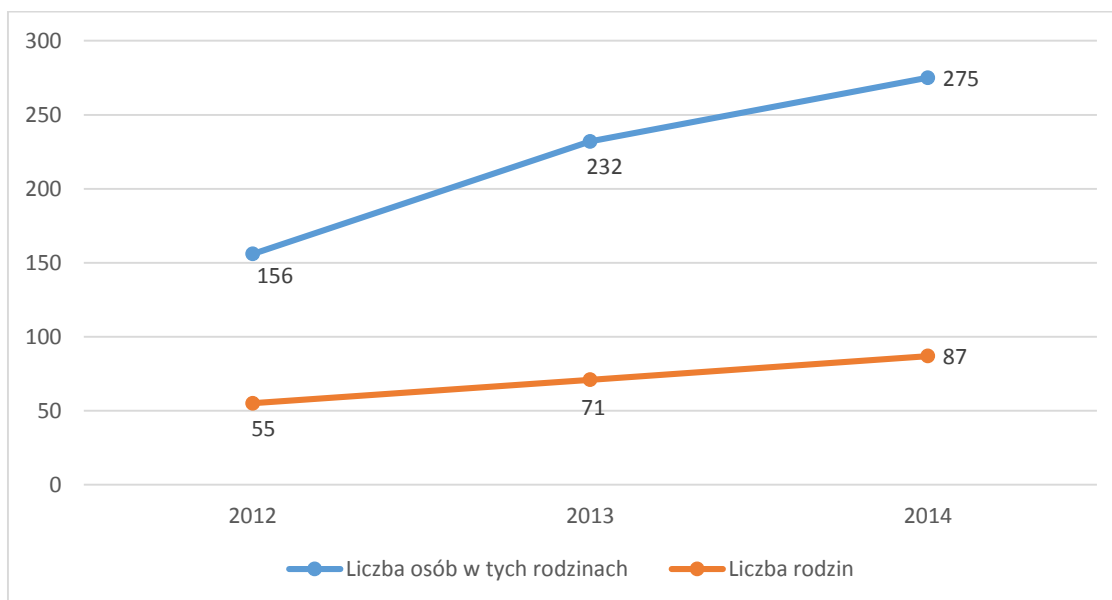
	2012	2013	2014	2015 (od stycznia do czerwca)
Zasiłki rodzinne wraz z dodatkami	991 942 zł	944 779 zł	906 808 zł	454 152 zł

Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej

² Szczegółowe informacje na temat demografii znajdują się w opracowanej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016-2022. W dokumencie znajdują się również informacje na temat problemów społecznych, z którymi zmagają się mieszkańcy gminy oraz formy pomocy świadczone przez GOPS.

Powyższa tabela prezentuje zmniejszenie kosztów, które GOPS przeznacza na zasiłki rodzinne analogicznie do zmniejszonej liczby rodzin objętych pomocą. W 2015 roku prognozowanie jest przeznaczenie na zasiłki rodzinne 908 304 zł, co w stosunku do 2012 roku stanowi o 8,44 % mniej. Można zauważyć, że z roku na rok spada ogólna liczba rodzin, które korzystały z pomocy GOPS, natomiast wzrosła liczba tych, którzy objęci zostali pomocą ze względu na brak wystarczających środków do życia. Rodzin zmagających się z tym konkretnym problemem jest coraz więcej. Tym samym, maleje liczba urodzeń, jak i zmniejsza się wielodzietność w rodzinach (najwięcej rodzin jest z jedną i dwójką dzieci). Rodziny coraz częściej nie są w stanie zaspokoić niezbędnych potrzeb dzieci, dlatego też nie decydują się na powiększenie liczby dzieci.

Wykres 2. Liczba rodzin objętych pomocą w związku z brakiem środków do życia

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrem

Kolejnym problemem, który zaczyna dotykać coraz większą liczbę rodzin w Gminie Dobrze jest uzależnienie od alkoholu. Problem ten opisany został w Strategii, jest on również skorelowany z *Programem przeciwdziałania przemocy w rodzinie*.

Tabela 7. Liczba rodzin objętych pomocą w związku z uzależnieniem od alkoholu

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w tych rodzinach
2012	17	58

2013	23	91
2014	28	92

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrem

W 2014 roku liczba rodzin korzystających z pomocy GOPS w związku z uzależnieniem od alkoholu stanowiła 14,07 % wszystkich rodzin objętych pomocą Ośrodka, co w stosunku do roku 2012 jest prawie dwukrotnością (w 2012 roku rodziny te stanowiły 7,08% wszystkich podopiecznych GOPS). W przeciągu zaledwie dwóch lat nastąpiło podwojenie liczby rodzin oraz osób w tych rodzinach. Tym samym można prognozować, że, jeśli sytuacja społeczna nie ulegnie poprawie, w przeciągu kolejnych dwóch lat liczba rodziny korzystające z pomocy z powodu uzależnienia od alkoholu znów się podwoi, a to oznaczać będzie poważny problem dla Gminy oraz GOPS.

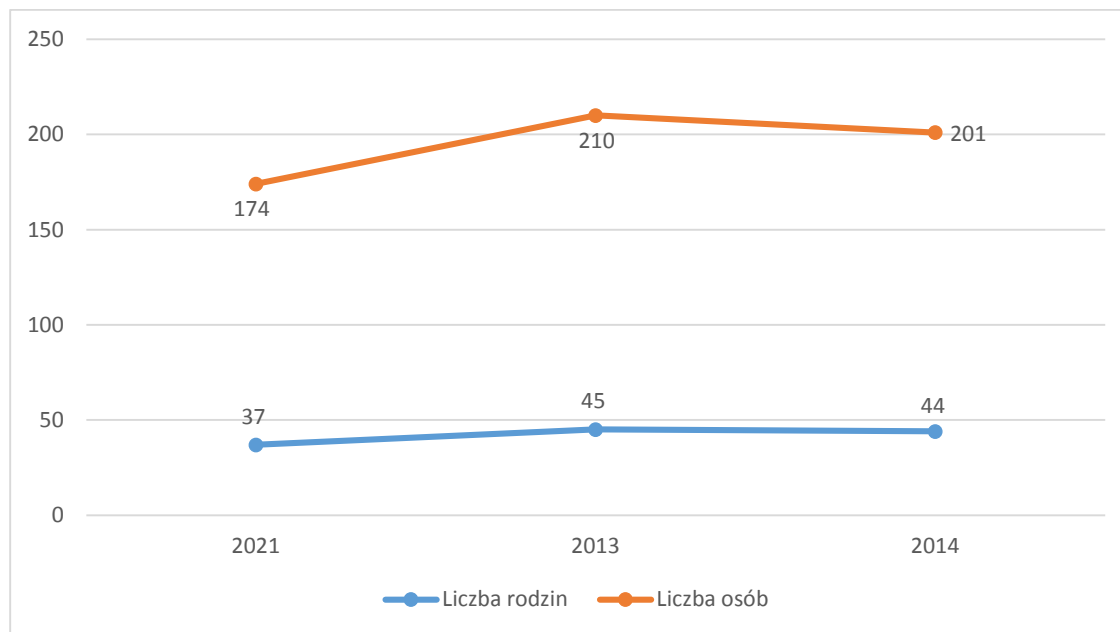
Warto również podczas analizy sytuacji rodzin w Gminie Dobre zwrócić uwagę na liczbę rodzin oraz osób w tych rodzinach, które zostały objęte pomocą GOPS z powodu bezradności opiekuńczo-wychowawczej najczęściej dotyczącej rodziny niepełne oraz wielodzietne.

Środowisko rodzinne jest niezwykle ważne w życiu każdego człowieka. To właśnie w tym środowisku człowiek nawiązuje pierwsze kontakty i relacje, zaczyna uczyć się współżycia społecznego. Pod pojęciem „środowisko rodzinne” kryją się: struktura rodzinna, atmosfera wychowawcza, warunki materialne oraz zdrowotne, stopień wykształcenia rodziców i ogólna struktura środowiska.

Wzrost bezrobocia, upadające gospodarstwa rolne oraz ograniczenia opiekuńczych funkcji państwa powodują, że przybywa ilość rodzin marginalizowanych. Problemem tych rodzin stają się trudności w dostosowaniu do nowych okoliczności i zmiany warunków życia. Pojawia się bezradność, niemoc w podtrzymywaniu więzi z bliskimi, przemoc czy uzależnienia. Zaburzona struktura rodziny wymaga wsparcia i pomocy dobrze przygotowanej kadry pracowników socjalnych, którzy będą w stanie pracować z rodziną i pomóc wydostać się niekorzystnej sytuacji.

Poniższy wykres przedstawia powolną tendencję wzrostową, zarówno jeśli chodzi o liczbę rodzin zmagającą się z problemem bezradności opiekuńczo-wychowawczej, jak i liczby osób w tych rodzinach.

Wykres 3. Liczba rodzin zmagających się z problemem bezradności opiekuńczo-wychowawczej

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrem

W 2014 roku liczba rodzin zmagająca się z problemem opiekuńczo-wychowawczym stanowiła 22,11 % wszystkich rodzin korzystających z GOPS, w stosunku do 2012 roku jest to wzrost o 6,69 %.

Mieszkańcy w Gminie Dobre zaczynają borykać się ze starzeniem społeczności, zwiększeniem liczby rodzin korzystających z pomocy GOPS ze względu na uzależnienie od alkoholu, wzrostem liczby rodzin zmagających się z brakiem wystarczających środków do życia i w konsekwencji rodzinami, które mają problem opiekuńczo-wychowawczy. Niewielką tendencję wzrostową można zatrzymać poprzez podjęcie odpowiednich działań. *Program wspierania rodzin* obejmuje swoim zasięgiem rodziny, ich najbliższe otoczenie, ale i całą gminę.

5. Założenia Programu

Program wspierania rodzin w Gminie Dobre na lata 2016 – 2018 jest zgodny z założeniami zawartymi w dokumentach strategicznych, tj.:

- Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dobre dla Ośrodka Pomocy Społecznej na lata 2016-2022,
- *Programem przeciwdziałania przemocy w Gminie Dobre na lata 2016-2020.*

Głównym założeniem *Programu wspierania rodzin* jest stworzenie wsparcia rodziny poprzez działanie mające służyć:

- wspieraniu potencjału rozwojowego rodziny,
- poprawie sytuacji dziecka w środowisku szkolnym poprzez wzbogacanie oferty edukacyjnej oraz wspieranie uczniów wymagających pomocy,
- poradnictwie i służeniu pomocą psychologiczno-pedagogiczną – wielopłaszczyznowe wsparcie,
- zapobieganiu powstawaniu kryzysowym sytuacjom wymagającym interwencji Policji oraz innych służb,
- zwiększeniu poziomu bezpieczeństwa dzieci, młodzieży i rodziny poprzez prowadzenie stosownych działań profilaktyczno-edukacyjno-wychowawczych w środowisku.

5.1 Analiza SWOT

Tabela 8.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - wyszkolona kadra pracownicza, - otwartość na współpracę ze środowiskiem lokalnym, - pomoc rodzinom zgodnie z ustawą o świadczeniach rodzinnych oraz ustawą o pomocy uprawnionym do alimentów, - dobra współpraca ze szkołami, policją. 	<ul style="list-style-type: none"> - ograniczone środki finansowe, - niewystarczające środki finansowe na szerszą skalę działań na rzecz rodzin, - dużo dokumentacji a za mało czasu na pracę socjalną, - brak chęci do zmiany swojej trudnej sytuacji rodzinnej, - ubóstwo społeczeństwa, - zbyt mała aktywność i gotowość ze strony społeczności lokalnej do współpracy, - brak wczesnej diagnostyki problemów rodziny, - brak bezpłatnych ofert zajęć kulturalnych, sportowych dla rodzin zastępczych, - niedostatek działań na rzecz tzw. pedagogiki ulicy, - ograniczona oferta pozaszkolnych form aktywnego spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - zatrudnienie socjalne ze środków EFS, - zatrudnienie asystenta rodziny, - współpraca z organizacjami, pozarządowymi, stowarzyszeniami, - pozyskiwanie środków z UE na kursy i przeszkolenia dla osób korzystających z pomocy społecznej. 	<ul style="list-style-type: none"> - złożoność problemów rodzin, - niespójne przepisy prawa, - zatracanie rodzinnych wartości, - degradacja relacji rodzinnych, - powiększenie się dysfunkcji rodzinnych, - niedostateczna w skali kraju promocja pozytywnego wizerunku małżeństwa i rodziny, - niekorzystne zjawiska demograficzne, - ubóstwo społeczeństwa,

	- wzrost liczby rodzin, które nieprawidłowo realizują funkcje opiekuńczo-wychowawcze.
--	---

Pomoc społeczna wspiera mieszkańców gminy będących w najtrudniejszym położeniu, bądź tych, którzy z przyczyn niezależnych od siebie pozostają w niekorzystnej sytuacji, utrudniającej funkcjonowanie. Mocną stroną jest przede wszystkim wykwalifikowana kadra otwarta na współpracę ze środowiskiem lokalnym. Dodatkowo, GOPS współpracuje z instytucjami odpowiadającymi za bezpieczeństwo mieszkańców m.in. policją. Słabymi stronami są przede wszystkim niewielkie środki finansowe, które otrzymuje ośrodek. Brak odpowiedniego dofinansowania przekłada się na niemożność podjęcia wystarczającej ilości działań na rzecz wspierania rodzin. Ponadto, biurokracja oraz nadmiar dokumentów zatrzymują większość pracowników w biurze, co oczywiście utrudnia pracownikom wyruszenie w teren i przyjrzenie się szczegółowo każdej z rodzin. Szansą na rozwiązanie problemów są przede wszystkim pieniądze możliwe do pozyskania z Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Unii Europejskiej, a także z organizacji pozarządowych na wzbogacenie form pomocy oraz doszkolenie personelu. Zagrożeniem instytucji rodziny jest przede wszystkim degradacja relacji rodzinnych oraz zatracenie relacji pomiędzy domownikami. Postępujące ubożenie społeczeństwa oraz wzrost liczby rodzin, które nieprawidłowo realizują funkcje opiekuńczo-wychowawcze potęgują problemy rodzinne. Należy doprowadzić do wypracowania wspólnych programów i współdziałania wszystkich podmiotów powołanych w celu rozwiązywania społecznych problemów.

6. Adresaci programu

Rodzina i dziecko są chronione zarówno w ustawodawstwie polskim jak i międzynarodowym. *Program wspierania rodzin* skierowany jest do rodzin mieszkających na terenie Gminy Dobre. Dla celów programu przyjęto definicję rodziny wskazaną w art. 16 pkt 11 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej określającą rodzinę jako „osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące”. Nadmienić należy, że takie rozumienie rodziny nie zakłada konieczności występowania instytucjonalnej formy małżeństwa ani więzi pokrewieństwa. Rodziną nazwana zostanie natomiast każda grupa osób, która wykazuje cechy pozostawania we wspólnym gospodarstwie domowym.

Program wspierania rodzin w Gminie Dobre adresowany jest przede wszystkim do rodzin wychowujących dzieci oraz rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, zagrożonych ubóstwem, często związanym z brakiem pracy, problemem uzależnienia oraz rodzin dotkniętych przemocą. Ponadto, z Programu będą mogli skorzystać również przedstawiciele instytucji oraz służb pracujących na rzecz dzieci i rodzin.

7. Cele Programu

Głównym celem *Programu wspierania rodzin* jest stworzenie spójnego systemu opieki nad dzieckiem oraz rodziną, sprzyjającego prawidłowemu wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych w Gminie Dobre.

Poniższa tabela przedstawia cele szczegółowe oraz działania służące ich osiągnięciu:

Tabela 9.

Cel szczegółowy	Działania	Termin realizacji	Realizatorzy	Wskaźniki ewaluacji
Wspieranie potencjału rozwojowego rodziny	<ul style="list-style-type: none"> - poprawienie relacji rodzic-dziecko poprzez organizowanie spotkań edukacyjnych, - prowadzenie kampanii medialnych (ulotki, plakaty, artykuły prasowe) na rzecz umacniania rodziny i przeciwdziałania powstawania dysfunkcji, - podejmowanie działań zapobiegających niedostosowaniu społecznemu dzieci (rozwiązywanie problemów niedostosowania i przestępczości na poziomie samorządowym oraz środowiskowym), - Konsultacje i poradnictwo specjalistyczne dla rodziców. 	2016-2018	<ul style="list-style-type: none"> - GOPS, - Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, - jednostki oświatowe, - Gminny Ośrodek Kultury w Dobrem, - Komisariat Policji w Dobrem. 	<ul style="list-style-type: none"> - liczba organizowanych kampanii na rzecz promowania rodziny, - liczba warsztatów, prelekcji odbywających się w ramach Programu wspierania rodzin, - liczba rodzin objętych wsparciem.
Wspomaganie dzieci w adaptacji w środowisku szkolnym	<ul style="list-style-type: none"> - współpraca wszystkich podmiotów pracujących na rzecz dzieci, - prowadzenie zajęć w świetlicach szkolnych, środowiskowych, 	2016-2018	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki oświatowe, - GOPS. 	<ul style="list-style-type: none"> - liczba świetlic, klubów młodzieżowych, oddziałów dla

Program wspierania rodzin w Gminie Dobrze na lata 2016-2018

	<ul style="list-style-type: none"> - organizowanie dodatkowych zajęć dydaktyczno-wychowawczych dla uczniów z trudnościami, - udzielanie wsparcia pedagogicznego uczniom. 			<p>dzieci w wieku przedszkolnym,</p> <ul style="list-style-type: none"> - liczba zajęć pozalekcyjnych oraz pozaszkolnych, - liczba zajęć terapeutycznych.
<p>Wielopłaszczyznowe wsparcie dla rodzin</p>	<ul style="list-style-type: none"> - bieżąca analiza sytuacji rodzin zagrożonych kryzysem, - monitorowanie sytuacji dziecka w rodzinach zagrożonych kryzysem, - zwiększenie zatrudnienia asystentów rodziny, - zwiększenie dostępności do specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, umożliwiającego korzystanie z różnorodnych form wsparcia, - wsparcie rodzin w opiece nad dziećmi w wieku do lat 3. 	<p>2016-2018</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kościół, - jednostki oświatowe, - GOPS, - Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, - Komisariat Policji w Dobrem. 	<ul style="list-style-type: none"> - liczba analizowanych rodzin, - liczba monitorowanych dzieci, - liczba nowo zatrudnionych asystentów rodzin, - liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny, - liczba rodzin, które nabyły umiejętności samodzielnego funkcjonowania
<p>Zapobieganie powstawaniu sytuacji kryzysowych w rodzinach</p>	<ul style="list-style-type: none"> - promowanie i tworzenie miejsc przyjaznych rodzinie z małymi dziećmi, - wspieranie rodziny wielodzietnej w dostępie do atrakcyjnych form wypoczynku, - organizowanie konferencji, warsztatów, seminariów tematycznych dla osób 	<p>2016-2018</p>	<ul style="list-style-type: none"> - GOPS, - Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, - Komisariat Policji w Dobrem. 	<ul style="list-style-type: none"> - liczba osób korzystających z poradnictwa, - liczba udzielonych porad, - liczba podmiotów

Program wspierania rodzin w Gminie Dobre na lata 2016-2018

	zawodowo zajmujących się pomocą rodzinie,			udzielających wsparcia.
Działania profilaktyczno-edukacyjno-wychowawcze przeznaczone dla kadry oraz uczniów	<ul style="list-style-type: none"> - wspieranie osób profesjonalnie zajmujących się pomaganiem poprzez umożliwienie udziału w superwizjach zewnętrznych oraz grupach ewaluacyjnych, - wspieranie edukacji uzdolnionych uczniów, - wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, - promowanie funkcji rodziny wspierające. 	2016-2018	<ul style="list-style-type: none"> - GOPS, - Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, - jednostki oświatowe, - Komisariat Policji w Dobrem. 	<ul style="list-style-type: none"> - liczba kampanii społecznych, - liczba programów i artykułów w mediach lokalnych, - liczba programów zrealizowanych na rzecz wspierania rodzin.

8. Przewidywane efekty

Program wspierania rodzin realizowany w Gminie Dobre ma za zadanie uświadomić rodzinom doświadczającym trudności, że niekorzystna sytuacja nie musi trwać wiecznie i można ją zmienić podejmując konkretne działania oraz poprzez korzystanie z pomocy świadczonej z różnych źródeł.

Efektom Programu ma być poprawa oraz polepszenie sytuacji rodziny, podniesienia jakości jej życia oraz funkcjonowania w społeczeństwie, a także zminimalizowanie negatywnych zachowań, w tym zjawiska niedostosowania społecznego wśród dzieci i młodzieży. Program ma również przywrócić rodzinie poczucie bezpieczeństwa, wiarę w pomoc społeczną oraz sensowność podejmowanych działań.

Ponadto, Program ma zapobiec powstawaniu sytuacji kryzysowych poprzez usprawnienie i przyspieszenie reagowania na pojawiające się sygnały o zagrożeniu w rodzinie. Kadra Ośrodka Pomocy Społecznej powinna częściej uczestniczyć w warsztatach, szkoleniach, kursach podnoszących kwalifikacje, umożliwiającą przygotowanie pracowników na problemową rodzinę.

Program wspierania rodzin, jeśli ma zmienić sytuację rodzin w Gminie Dobre, musi być na bieżąco monitorowany. Dzięki temu będzie można wykryć potencjalne nieprawidłowości oraz podjąć takie działania, które umożliwią odpowiednio je skorygować. Dodatkowo, powinno przeprowadzić się ewaluację w rok, dwa lata oraz trzy po wdrożeniu Programu. Jest to niezbędne działanie nie tylko ze względu na przyjrzenie się i odnotowanie zmian, które zaszły dzięki Programowi, ale i istotna część Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie, która obejmuje lata 2016-2022. Bieżące śledzenie sytuacji usprawni także samą Strategię.

9. Źródła finansowania i monitoring Programu

Źródłem finansowania zadań wynikających z *Programu wspierania rodzin w Gminie Dobrze na lata 2016-2018* będą:

- budżet gminy,
- budżet państwa,
- środki pozyskane z funduszy zewnętrznych w tym: rządowych, pozarządowych, programów celowych i funduszy unijnych.

Za realizację Programu wspierania rodziny odpowiedzialny jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrem. W celu sprawdzenia na ile Program został zrealizowany zaleca się przeprowadzanie monitoringu oraz dokonanie ewaluacji.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrem będzie zbierał informacje dotyczące przebiegu Programu, jego wdrażania, zrealizowanych zadań oraz ewentualnych zastrzeżeń. Wskaźniki będą corocznie mierzone i przedstawiane w formie sprawozdań.

Program wspierania rodzin przeznaczony jest na lata 2016-2018, natomiast *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Dobrze* obejmuje lata 2016-2022, w związku z tym należy przeprowadzić ewaluację rok oraz trzy lata po wdrożeniu Programu. Dzięki temu zostaną uchwycone zmiany bezpośrednio po realizacji Programu oraz dodatkowo po wdrożeniu Strategii.

10. Podsumowanie

Program wspierania rodzin Gminy Dobre na lata 2016-2018 jest zgodny z kierunkiem oraz działaniami określonymi w *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Dobre na lata 2016-2022* oraz spójny z *Programem przeciwdziałania przemocy w Gminie Dobre na lata 2016-2020*. Ponadto, Program zakłada tworzenie korzystnych warunków dla prawidłowego funkcjonowania rodzin na terenie gminy, podniesienia jakości ich życia, aktywizowania społeczności do harmonijnej współpracy na rzecz rodziny, promować pomoc w opiece i wychowaniu dziecka.

Istotnym elementem decydującym o zakończeniu Programu sukcesem jest współpraca instytucji oraz organizacji na rzecz wspierania rodzin na terenie gminy.